

Zəngəzur dəhlizi açılmasa...

Müsahib

Azərbaycanın sabiq baş diplomati, politoloq Tofiq Zülfüqarov hafta.az-a növbəti müsahibəsində "Putinin dostu" sayılan Ermənistanın terrorçu eks-prezidenti Robert Köçeryanın seçkilərdə favorilik iddiasında olmasına Rusiya hakimiyyətinin gerçək münasibəti, onun hakimiyyətə gələcəyi təqdirdə işğalçı ölkənin hansı duruma düşəcəyi, Paşinyanın hakimiyyətdə qalacağı halda 10 Noyabr üçtərəfli razılaşmasının yarımçıq qalmış müddəalarının həyata keçirilib-keçirilməməsi və s. haqda danışdı.

Tofiq Zülfüqarov, Azərbaycanın sabiq baş diplomati, politoloq

Keçmiş xarici işlər naziri eyni zamanda Putin-Bayden və Ərdoğan-Bayden görüşləri, Ərdoğanın Bakı və Şuşa səfərləri və s. gözlənilən mühüm siyasi olayların Azərbaycanın regiondakı durumuna göstərəcəyi təsirle bağlı proqnozlarını da verib.

- Tofiq müəllim, bu günlərdə Rusiya prezidenti Putinin Ermənistan lideriyinə can atan Robert Köçeryanla, artıq bu il özində 3-cü telefon danışıqı baş tutub. Belə təsəvvürə yaranır ki, bu qəsbkar ölkədə proseslərə nəzarət edən şəxs məhz Köçeryandır və Putin də Paşinyanla deyil, onunla məsləhətləşir, Ermənistanın gələcəyini onda görür. Köçeryanın son dövrdə "Putinin dostu" imicini qazanmasını da nəzərə alsaq, belə çıxır ki, Kreml bir həftədən sonrakı seçkilərdə elə Köçeryana dəstək verəcək. Siz necə düşüncünüzs?

- Birincisi, onu qeyd etmək lazımdır ki, digər siyasi "dostluq"lar kimi, Putin-Köçeryan "dostluğu" da daha çox siyasi maraqlar üzərində qurulub. Bir müddət var idi ki, heç Köçeryan Putinin yadına da düşmürdü. Odur ki, buna heç vaxt etibarlı dostluq demək olmaz. Düzdür, əslinə qalsa, Robert Köçeryan siyasi fəaliyyətinin əvvəlindən Rusiya tərəfindən dəstəklənən bir fiqurdur. İndiki halda Ermənistandakı seçkiqabağı kampaniyada Paşinyana qarşı əsas rəqəbi də məhz Köçeryan formalaşıb. Bu baxımdan həmin dəstək, bu telefon danışıqları Rusiyameylli qüvvələrə dəstək kimi dəyərləndirilməlidir. Bu məsələnin zəif bir elementi də var. Ermənistandakı hazırkı siyasi mühit onu göstərir ki, gərginlik daha çox yerli ermənilər və Qarabağ erməniləri arasında mövcuddur. Köçeryan da "Qarabağ klani" deyilən toplumu təmsil edir. Yeni bu baxımdan inanmıram ki, Rusiya belə səhv edərek seçkilərdə Köçeryana birbaşa dəstək verəcək. Bu, daha çox dəstək imitasiyasına bənzəyir. İkinci Qarabağ savaşından bəri keçən dövrdə də fədalərlə müşahidə etmiş ki, Paşinyanın problemləri olanda məhz Rusiya tərəfindən ona dəstək verilib. Bu mənada, yəqin ki, Kremlin həm Paşinyanla, həm də Köçeryanla gözə görünməyən, pərdə arxası əlaqələri mövcuddur... Əsas məsələ yene də gündəmdə qalmaqdadır: Ermənistan gələcəkdə hansı siyasi həyata keçil-

rəcək? Biz başa düşürük ki, rəsmi İrəvanın qərbyəndümlü siyasət aparması qaçılmazdır. Rusiyanın son 30 ildə bu işğalçı ölkəyə verdiyi dəstəyin onun inkişafına gətirib çıxarmadığı göz qabağındadır. Əksinə, Ermənistanda digər problemlərlə yanaşı, demoqrafik problem də daha da güclənməkdədir. Odur ki, ermənilər yaxşı bilir ki, Ermənistanın bir dövlət kimi mövcudluğu və xilası ilk növbədə Qərblə bağlıdır. İkincisi də biz anlamalıyıq ki, indiki mərhələdə bu ölkə Rusiya üçün artıq bir yüküdür. Hələ son müharibədən öncə Rusiyanın ən yüksək səviyyələrindən səsələnən "qulpsuz çəmodan" bənzətməsi hazırkı məğlub Ermənistan üçün daha da aktuallaşıb. Yeni bu ölkənin varlığını Rusiya üçün heç bir faydası yoxdur. Düzdür, ideoloji təbliğat baxımından, sadəcə, Ermənistanı öz orbitində saxlamaq üçün Moskva tərəfindən bezi gedişlər davam etdiriləcək. Real istəklər çoxdan bəllidir: Kreml bu "qulpsuz çəmodan"dan da azad olmağa çalışır. Bu prizmadan baxanda Köçeryanın telefon danışıqları, yaxud Paşinyanın Avropaya üz tutması daha çox üzde olan hadisələrdir. Dedi-yimiz tendensiya, yeni Ermənistanın varlığını Qərba bağlı olması qaçılmazdır...

- O da var ki, hazırda Paşinyanı Ermənistan cəmiyyətinə "Qarabağ satmış bir milli xayanətkar" olaraq təqdim edən Köçeryan hakimiyyətdə qayıdacağı halda Qarabağ məsələsində revanşist mövqe tutmalı və deməli, "dostu" Putinin də qarant duraraq imzaladığı 10 Noyabr razılaşmasının açığ-aşkar itminə etməlidir. O, belə addımlar ata bilərmi?

- Bilirsiniz, həm Qərb, həm də Rusiya 10 Noyabr razılaşmasını dəstəkləyir. Bu baxımdan ona açıq şəkildə zidd gedən siyasətçi elə öncədən meğlub olmuş olacaq. Yədinizdədir, Putin razılaşmadan az sonra dedik ki, bu səhəddən itminə etmək Ermənistanın intiharına bərabərdir. Odur ki, görürük ki, Ermənistanda revanş mövzusu artıq aktual deyil. Əgər Köçeryanın hakimiyyətə gəlməsi alınırsa, Rusiya üçün Ermənistanın "qulpsuz çəmodan" kimi "daşınması" siyasi da-

vam etməlidir. Birənəli olaraq Moskva bu qəsbkar dövlət, həm maliyyə, həm hərbi, həm siyasi cəhətdən dəstəkləməlidir. Rusiya bunu istəyirmi, Rusiya siyasət ellitəsi bunu istəyirmi? Hesab edirik ki, yox. Odur ki, Köçeryan qalib gələrsə belə, hakimiyyətdə uzun müddət duruş gətirə bilməz. O, erməni cəmiyyətinə nə açıq şəkildə revanş təklif edə bilər, nə də Rusiya ilə bir yerdə Ermənistanı böhrandan çıxara bilər. Ona görə də inanmıram ki, Köçeryan kimi və ona bənzər mövqedə duran erməni siyasətçiləri seçkilərdə qalib gələcəklər...

- Bes Paşinyan hakimiyyətdə qalacağı təqdirdə 10 Noyabr razılaşmasının müddəalarının sonadək həyata keçirilməsini təmin edəcəkmiz və ya bunları etməyə ondan imkan verəcəkmiz, sizcə?

- Hesab edirik ki, 10 Noyabr razılaşmasının həyata keçirilməmiş əsən bir bəndi qalıb: Zəngəzur dəhlizinin bərpası. Digər yarımçıq icra olunmuş məqalədə isə erməni ordusunun keçmiş Dağlıq Qarabağ ərazisindəki əsas sayda qalıqlarının çıxarılmasıdır. Bir də Ermənistanla sərhədlərin demilitasiyası və demarkasiyası... Bunların heyata

“

Ərdoğanın Şuşaya gəlişi əsas dönüş faktorlarından olacaq

Neticədə ermənilər, artıq gerçəklikləri qəbul etmək məcburiyyətində qalacaqlar

Regionda real vasitəçi xarici qurum Türkiyə-Rusiya tandemidir

keçirilməsi, zənnimcə, Paşinyan üçün o qədər də problem yaratmayacaq...

- Bəzi məlumatlara görə, hazırda Yuxarı Qarabağın nəzarətində 10 minədən çox erməni hərbiçisi var?

- İnanmıram ki, Qarabağda bu sayda erməni silahlısı qalsın. Bunlar hamısı oradakı qondarma rejimin guya hələ də "müdafiə ordusu"na malik olması atılda görünüyə yaratmaq üçün ortaqlaşdırılan rəqəmlərdir. Sadəcə, Azərbaycanın Laçın dəhlizindəki sərhəddən keçirilən məntəqəsində buraxılışın sərəşkil-məsinə nail olmaqla bu məsələnin həllini tələşdirir bilər. Eyni zamanda

Türkiyə-Rusiya birgə monitorinq mərkəzi bu məsələdə ciddi rol oynamalıdır. Yeni həmin mərkəz PUA-lar vasitəsilə ərəzliyə nəzarət etməkə toplanan məlumatların təhlilini apararaq Yuxarı Qarabağda nə qədər qanunsuz silahlı qüvvə olduğunu müəyyənləşdirə və onların kimliyini də identifikasiya edə bilər. Bundan sonra həm bilavasitə Ermənistan ordusunun Qarabağdakı qalıqları, eyni zamanda oradakı yerli ermənilərdən təşkil olunmuş silahlı qüvvələr tərkislah olunmalıdır. Onların orada qalması, təbii ki, sülhə gətirib çıxarmayacaq...

- Bir müddət öncəki açıqlamalarınınzın birində demişdiniz ki, Ermənistan Zəngəzur dəhlizini açmasa, Azərbaycan da Laçın dəhlizini bağlamalıdır. Yəni həmin fikirdə qalır-sınızmi?

- Bəli, hələ də bu fikirdəyəm. Anlamalıyıq ki, Ermənistandakı bezi siyasi qüvvələr Zəngəzur dəhlizinin açılmasını nəyə görə qəbul etmir. 10 Noyabr bəyanatından bəlli olur ki, həmin Meğri ərazisindən açılacaq dəhlizə Rusiya sərhəddə nəzarət edəcək. Yeni bir növ orada ekstrəritorial bir ərazi yaradılacaq. Bu, o deməkdir ki, həmin ərazidə Ermənistanın qanunları işləməyəcək. Laçın dəhlizindən fərqli olaraq Zəngəzur dəhlizində Rusiya qüvvələrinin qalma müddəti də göstərilir. Ermənilər bunlara etiraz edir. Anlayırlar ki, həmin dəhlizdən tranzit yuqların aparılması onlardan asılı olmayacaq. Onlar bunu da yaxşı başa düşürlər ki, Zəngəzur dəhlizinin açılmasını qəbul etməsələr, bu, Laçın dəhlizinin bağlanmasına təhrik kimi qəbul olunacaq. Bu da onlar üçün çox təhlükəlidir...

- Tofiq müəllim, bu günlərdə gözlənilən Putin-Bayden və Ərdoğan-Bayden görüşləri, NATO sammiti, böyük "7"-lərin sammiti, Ərdoğanın Bakı və Şuşa səfərləri, eləcə də qəsbkar Ermənistandakı seçkilər fonunda Azərbaycanın Yuxarı Qarabağ və Zəngəzur dəhlizi istiqamətindəki fəaliyyətinin gələcəyini necə görürsünüz?

- Azərbaycan qalib olduğu 44 günlük müharibədən sonra regionda vəziyyət, demək olar ki, stabilləşib. Hazırda hər tərəfin gözləntiləri var. Reallıq daha fərqli mənzərəni formalaşdırır. İstisna etməm ki, siz sadələdiyiniz o hadisələr və ya digər şəkildə yeni dövr üçün taktiki və strateji üsulları müəyyənləşdirəcək. Yeni bu baxımdan Ermənistan da öz siyasətində yəxli düzəlişlər etməyə məcbur qalacaq və təbii ki, vasitəçilər də.

Vasitəçilərdən danışarkən, əslinə qalsa, demək olar ki, hamı qəbul edir ki, burada real vasitəçi xarici qurum, sadəcə, Türkiyə-Rusiya tandemidir. İndi də, yaxın gələcəkdə də Minsk qrupu kimi digər qurumların fəaliyyətini ən azı Azərbaycan qəbul etməyəcək. Bu baxımdan, bəhs edib gətirdiyərdə kimsə bizim mövzulara toxunsa, gərəkdir beləliyi nəzərə alsın. İnşallah, hər şeyi yaşayırıq görürük. Hiss olunur ki, regionda Azərbaycanın mövqeyi getdikcə güclənməkdədir. Türkiyə Prezidenti Ərdoğanın tezliklə Şuşaya gəlişi əsas dönüş faktorlarından biri olacaq. Neticədə ermənilər artıq gerçəklikləri qəbul etmək məcburiyyətində qalacaqlar...